

Tanulmány

Kocsis Adrienn¹

AZ ÚJ HUMANISZTIKÁRÓL RÖVIDEN

A nálunk még szinte ismeretlen új humanisztika Lengyelországban és Amerikában már 30 éve jelen van a humán tudományok diskurzusában. Az 1990-es évek óta jelentkező új szemléletmód bemutatása korántsem egyszerű feladat, mert nem beszélhetünk egységes, intézményesített irányzatról. Az új humanisztika harcias és lázadó természetű, amely az uralkodó szemléletmódok ellenében egy teljesen új megközelítési módot kínál. A terminus meghatározását azonban egyrészt megnehezíti, hogy sokan egymástól eltérő fogalmakat értenek rajta, másrészt pedig – mivel nem intézményesített diskurzusról van szó – az új humanisztika folyamatosan alakul és változik.

Az új humanisztika Lengyelországban már „befutott” szemléletmódnak számít, de természetesen ott is vannak ellenlábasai. Mivel Magyarországon ez a fogalom még szinte teljesen újnak számít, ezért az információkat elsősorban lengyel irodalomelméleti írásokból szereztem,² valamint felkutattam az elérhető angol nyelvű írásokat is. 2016. július elején szervezték meg az első, az új humanisztika problémáját középpontba állító konferenciát Krakkóban, illetve elindítottak egy könyvsorozatot Új Humanisztika néven.

Az új humanisztika leegyszerűsítve új megközelítési módot jelent a humán tudományok eddigi vizsgálati módszerei között. A bölcsészettudományok változásának történetét egészen az ókortól a modernig Rens Bod foglalta össze először angol nyelven *A new history of the humanities* című könyvében, amely 2015-ben jelent meg.³ Már a könyv elején tisztázza, hogy pontosan mit is ért a “the humanities”, vagyis a humán tudományok fogalmán. Manapság ezen tudományos diszciplínákat értenek: irodalomtudományt, történetírást, zenetudományt, művészettörténetet, színháztudományt, azonban használják ezt a fogalmat úgy is, mint a felsorolt diszciplínák tárgyát:

---

¹ A szerző az ELTE BTK Irodalomtudományi Iskola Szlovák Irodalmak képzésének doktorandusza.

² A lengyel szakirodalomban a „nowa humanistyka” kifejezés használatos, ezt tettem át tükörfordítással magyar nyelvre. Megkerestem Ewa Domańskát, a poznańi Adam Mickiewicz Egyetem adjunktusát, akinek fő kutatási területe az új humanisztika, illetve Ryszard Nycz, a krakkói Jagelló Egyetem professzorát, aki tevékenyen részt vesz az új humanisztikai kutatásokban. Mindketten nagy segítségemre voltak a fogalmi káosz tisztázásában, ezért a tanulmányban hivatkozom azokra az információkra, amelyeket e-mailekben osztottak meg velem.

³ Rens BOD, *A new history of the humanities*, New York, Oxford University Press, 2015.

irodalom, zene, művészet stb., esetenként pedig mindkét jelentésben használatosak. Bod a stúdiók áttekintő történetét írja meg a könyvében.⁴

A mai humanisztikával szemben megkülönböztetik a tradicionális, régi humanisztikát. A tudósok a tradicionális humanisztikán a 19. századi antipozitivisták fordulat előtti humanisztikát értik, amely a karteziánus paradigmán alapul. A tradicionális humanisztika központi fogalma az értelem, a ma alakulóban lévő bölcsészettudományok középpontjába viszont a tapasztalat került.⁵ Krzysztof Moraczewski tanulmányában azonban arra figyelmeztet, hogy a tradicionális humanisztika nem egyenlő a pozitívizmussal, a pozitívizmus csak egy rövid ideig tartó kísérlet volt, amely a humán tudományok tradíciójának ellenében alakult ki. A tradicionális humanisztika gyakran azokat a humán tudományokat jelenti, amelyek objektivizmusra törekednek. Az objektivizmus itt pozitivisták értelemben jelenik meg, mint egyfajta „isteni nézőpont elfoglalása”.⁶ A tradicionális humanisztikával szemben, amelynek központi fogalma az ész, és amelyhez a karteziánusi dualizmust, logocentrizmust és spiritualizmust társítják, azt szokták felhozni ellenérvként, hogy az értelem által kizárólag fogalmi tartalmakhoz vezet. Az értelem az ember társadalmi és kulturális tapasztalatainak más dimenzióit ismerteti meg, ezáltal a testi és a lelki tapasztalatok mentális dezinterpretációját végzi el. Emiatt az értelem helyett a tapasztalat megismerő, és nem egzisztenciális kategóriáját javasolják a kutatók.⁷

A bölcsészettudományoknak az utóbbi időben nem túl kedvező a megítélése, amely annak köszönhető, hogy a tudományos politika a humán tudományokba való további investálást veszélyes vállalkozásnak ítélte, ami miatt a humán tudományok marginalizálódtak.⁸ A humán tudományok sanyarú sorsáról értekezik Michał Paweł Markowski is tanulmányában, amely arra keresi a választ, hogy a bölcsészettudományok szolgálnak-e valamiféle haszonnal a hétköznapi életben, és felhasználhatóak-e az egyetemek falain kívül egy olyan világban, ahol az értéket a haszon határozza meg. Van-e ezeknek a tudományoknak valamilyen küldetésük, amelyet teljesíteniük kell.⁹ A kérdés aktualitását és általános jellegét bizonyítja Marta C. Nussbaum 2010-ben kiadott könyve, melynek már a címe is árulkodó: *Not for profit – Why democracy needs the humanities?*¹⁰ (*Nem a profitért – Miért van szükségük a demokráciáknak a humán tudományokra?*)

⁴ I. m. 1.

⁵ Izabella BUKRABA-RYLSKA, Humanistyka współczesna, Od hermeneutycznego „rozumienia” do somatycznego” doświadczenia, *Kultura Współczesna* 2015/2, 91.

⁶ Krzysztof MORACZEWSKI, Współczesność humanistyki, *Kultura Współczesna* 2015/2, 104.

⁷ BUKRABA-RYLSKA, i. m. 97.

⁸ Ryszard NYCZ, Wstęp, Humanistyka wczoraj i dziś in *Kultura afektu – afekty w kulturze*, szerk. Ryszard NYCZ, Anna ŁEBKOWSKA, Agnieszka DAUKSZA, Varsó, 2015, 7.

⁹ Michał Paweł MARKOWSKI, Humanistyka: niedokończony projekt, *Teksty Drugie* 2011/6, 13–28.

¹⁰ Martha C. NUSSBAUM, *Not for profit – Why democracy needs the humanities?*, Princeton University Press, New Jersey, 2010.

Az új humanisztika kialakulásához vezető út állomásait Ryszard Nycz foglalja össze bevezetőjében. Nycz szerint a mai humanisztika területén, pontosabban a határvidékén különböző változások voltak megfigyelhetők: mind a humanisztika alkalmazásában, mind a specifikumainak meghatározásában, valamint az általa betöltött funkcióiban is. Az 1960-as években a bölcsészettudományokat a kuhni értelemben vett paradigmák irányították. Ilyen domináns paradigma volt például a strukturalizmus, amely rivalizált egyrészt a hermeneutikával, másrészt pedig a művészet-, az irodalom-, és a kultúrszociológia különböző válfajaival. A következő változás a humán tudományok területén az 1980-as években következett be, amikor a strukturalizmus posztstrukturalizmussá alakult, a hermeneutika radikális hermeneutikává, a különböző művészeti szociológiák pedig kulturális stúdiummokká. A következő 25 évben pedig a különböző fordulatok okoztak változást a humanisztikában.¹¹ A humanisztika változásában nagy szerepet játszottak a különböző „fordulatok”. Az előző évszázad közepén jelentkező kulturális, lingvisztikai, interpretációs, narratív fordulatot követte az utóbbi harminc évben a dramaturgiai, a performatív, a pragmatikai, a retorikai, a topografikus, az ikonikus és a darwini fordulat, valamint a tárgyak felé való fordulás. Ezek a fordulatok idézték elő több új kutatási irány kialakulását, mint az értelem, a test, az emóciók, a dolgok szociológiáját és antropológiáját, a tapasztalat antropológiáját, az evokatív antropológiát stb. Ezek az új kutatási perspektívák azt hozták magukkal, hogy elmosódtak a határok a diszciplínák között, másrészt pedig sokkal világosabban különültek el a sokkal inkább pozitivistá természettudományoktól.¹²

Az új humanisztikában olyan új orientációk jelentek meg, amelyek az eddigi diszciplínák határvidékein, vagy azoktól teljesen függetlenül fejlődtek ki. Ezek transzdiszciplinárisak, nem helyezkednek bele egyik eddigi tudományágba sem, a vizsgálatok módszereit és folyamatait figyelembe véve pedig arra törekednek, hogy ne használják az eddigi nézőpontokat, és egy új analitikus nyelvet akarnak megteremteni, amely képes lesz a vizsgálat „hibrid tárgyának” leírására. Leszögezhetjük, hogy a mai humanisztika két ágra bomlott: létezik az úgynevezett „klasszikus modern humanisztika”, amely az eddigi módszereket és határokat védi, és létrejött az „új humanisztika”, amely önmagát az eddigi meghatározott tudományos kereteken kívülre helyezi, új módszereket és vizsgálati feladatokat kijelölve önmaga számára, valamint közvetlen kapcsolatot keres más tudományterületekkel (a társadalomtudományokkal, a természettudományokkal, az alkalmazott tudományokkal), valamint a művészettel, az élet hétköznapi tapasztalataival, amelyeket kreatív, megismerő tevékenységekként kezel.¹³

De mit is jelent pontosan az új humanisztika fogalma? Nehéz meghatározni, mert nincs konszenzus a kutatók között az elnevezés definícióját illetően. Az alábbiakban látni fogjuk, hogy terminológiailag rendezetlen még a helyzet. Először Ewa Domańska információira támaszkodva mutatom be az egyes irányzatokat.

---

¹¹ Ryszard NYCZ, i. m. 9.

¹² Izabella BUKRABA-RYLSKA, i. m. 90–91.

¹³ Ryszard NYCZ, i. m. 10.

Egyesek az új humanisztikán olyan tudományágot értenek, amely felhasználja a legújabb technológiai fejlesztéseket. A MIT (Massachusetts Institute of Technology¹⁴) a weboldalán olyan képzést kínál, amely képessé teszi a hallgatókat arra, hogy a világ nagy kihívásaira, amelyek technikai és tudományos kreativitást követelnek meg, praktikus megoldásokat találjanak, ezen kívül segít megérteni a világ politikai, kulturális és gazdasági komplexitását. A MIT SHASS (MIT's Humanities, Arts, Social Sciences) képzése magában foglalja a következő területeket: nemzetközi tanulmányok, lingvisztika, összehasonlító média-tudományok, közgazdaságtan, a szegénység csökkentésére irányuló tudományok, irodalom, antropológia, digitális humántudományok, filozófia, globális stúdiumok és nyelvek, zene- és színházművészet, írás, politikai tudományok, biztonságtudományok, női és gendertudományok és történelem. Az iskola célul tűzi ki, hogy kutatásaival segítsen csökkenteni a szegénységet, irányítani a gazdaságot, megérteni a múltat és a jelent, értékelni az új technológiák hatásait, ezen kívül segítse a művészet és a tudomány összekapcsolódásának új formáinak létrehozását, valamint tájékoztatást nyújtson a politikai és kulturális szokásokról, többek között jogról, oktatásról, klímaváltozásról, egészségügyről. Az iskolában megszerezhető ismeretekkel, a kreativitással, az ítéletképességgel, a kommunikációval és a kritikai gondolkodással a hallgatók képesek lesznek olyan innovációkat megalkotni, amelyek hasznosak lehetnek a társadalom számára.

A MIT a legújabb digitális eszközöket használja tevékenységei során, amely által szorosan kapcsolódik az úgynevezett *digitális humaniztikához*. Digitális humanisztika stúdiumok már léteznek Lengyelországban, a varsói¹⁵ és a lublini¹⁶ egyetemen is. A szakok célkitűzései között szerepel, hogy az emberi intellektust összekapcsolják a gyakorlati tudással. Azok, akik elvégzik ezt a szakot, olyan bölcsészekké válnak, akik eligazodnak a digitális világban is. A hallgatók tökéletes technikai tudást kapnak, felismerik a társadalmi kommunikáció pszichológiai szükségleteit, megismerik az internet és a média törvényeit, képesek lesznek gördülékenyen használni a különböző digitális eszközöket. A szak megfelel a piac követelményeinek is, mert olyan szakembereket képez, akik megállják a helyüket a humán tudományok területén is, illetve tökéletesen kezelik a különböző digitális eszközöket, programokat. Ez a szak azok számára megfelelő, akik felelősen és kreatív módon akarják alakítani a kor mediális, kommunikációs és közéleti diskurzusát.

Mások az új humanisztika fogalmát összekapcsolják a poszthumanizmussal, amelyet a posztmodern felváltó, jelenleg is uralkodó diskurzusnak tartanak. A poszthumanizmust az utóbbi 20 évben bekövetkezett természettudományos, technológiai és gyógyászati fejlesztések, kutatások hívták létre. Ezek az új információk megváltoztatták az ember önmagáról való gondolkodását. A digitális és a gyógyászati újítások

¹⁴ <https://shass.mit.edu/news/news-2013-21st-century-humanities-at-mit> (letöltés ideje 2018-04-03)

¹⁵ <http://www.uw.edu.pl/o-humanistyce-cyfrowej/> (letöltés ideje 2018-04-03)

¹⁶ http://www.kul.pl/humanistyka-cyfrowa,art_68675.html (letöltés ideje 2018-04-03)

meghosszabbíthatják, javíthatják az emberek életét, életkörülményeit, akár halálos betegségek is gyógyíthatóvá válnak. Ezen kívül a tudományos felfedezések, amelyek az ember molekuláris alapjait érintik, rávilágítottak az emberi faj és a nem emberi életformák közti szoros kötelékekre. Ezen változások következményeként az ember másképp kezdett tekinteni önmagára, egyre inkább kénytelen eltávolodni a saját antropocentrikus képétől. A technológiai, de legfőképp a biotechnológiai újítások állítanak bennünket olyan kérdések elé, amelyre a tradicionális humanisztika már nem tud, vagy nem akar választ adni. Ezért a poszthumanizmus legfőképp abból a gyakorlati igényből jött létre, amely választ keres arra kérdésre, hogy kik vagyunk. Ez a kérdés a legaktuálisabb, és a még csak a jövőben bekövetkező civilizációs kihívások kontextusában tevődik fel.¹⁷

Azonban a poszthumanizmus sem egységes diskurzus, két, jól elkülöníthető területre osztható fel. Egyrészt megkülönböztetik az úgynevezett *kritikai poszthumanizmust* vagy más néven: *filozófiai poszthumanizmust*, másrészt pedig létezik a *transzhumanizmus* fogalma is. Az előbbi bizalmatlan a technológiai újítások iránt érzett túlzott lelkesedéssel szemben, és kritikusan tekint az antropocentrikus világgépre. Ez az irányzat magában foglalja a növény- és állat stúdiumokat (*plant studies*, *animal studies*), valamint a tárgyak tanulmányozását (*thing studies*), amelyekre a poszthumanizmus nem az események passzív elszenvedőiként, hanem azok tevékeny résztvevőiként tekint. A *transzhumanizmus* a technofília, illetve annak a szükségletnek a következményeként jött létre, amely szerint az embernek el kell jutnia a következő fejlettségi fázisba. Ebben az új fázisban az ember pozitív értékei kerülnek megerősítésre, a negatívumok, illetve a korlátozó tényezők, amelyekkel jelenleg küzdünk, minimalizálódnak, vagy épp likvidálódnak. Szélsőséges nézetekben megjelenik a hajlandóság az ember organikus testének lecserélésére és az élet digitális, úgynevezett *in silico* formában történő folytatására. E szélsőséges nézet képviselői közé tartozik többek között Hans Moravec, Ray Kurzweil, Marvin Minsky, valamint a World Transhumanist Organization és az Extropy Institute szervezetek.¹⁸

A harmadik felfogáson Domańska azt az irányzatot érti, amely összekapcsolódik a posztmodernnel. Ennek vizsgálati területe a gender-kutatás, a posztkolonializmus, az ethnic studies stb., vagyis ezen felfogás szerint az új humanisztika olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek az egyenjogúságot, az önállósodást érintik. Ez a diskurzus az *emancipatív humanisztika* (*humanistyka emancypacyjna*) elnevezést kapta. Nycz az új humanisztikát azon stratégiai területek alapján osztotta fel, amelyekkel a humán tudományok kapcsolatot kívánnak teremteni. Eszerint létezik a *digitális humanisztika*, amely a technikával kíván együtt dolgozni, ez Domańska felosztásában a MIT-nek felel meg. A másik ilyen terület, amely a tudományos kutatásokkal kíván hidat teremteni, az Nycz által a *kognitív humanisztika* elnevezést kapta, ez a domańskai

¹⁷ Monika BAKKE, *Człowiek wobec natury – humanizm wobec nauk przyrodniczych*, Wydawnictwo Neriton, Varsó, 2015, 337–338.

¹⁸ I. m. 338–339.

felosztásban a poszthumanizmussal egyezik meg, a harmadik meghatározás szerint az új humanisztika a társadalmi kérdésekhez fordul, ez Nycznél az *elkötelezett humanisztika* (*humanistyka zaangażowana*) nevet kapta, amely Domańskánál az *emancipatív humanisztikának* feleltethető meg. A Nycz által szerkesztett *Új Humanisztika* néven futó könyvsorozatban új tendenciák kerülnek megvitatásra. Ilyen új problémakör az affektumok, az ökológiai problémák, az állat- és növénystudiumok, az úgynevezett új materiális kulturális studiumok (*new material cultural studies*), stb. Ez a könyvsorozat az új humanisztika nyitott és befogadó voltát mutatja meg, mivel felhasznál minden olyan új nézőpontot, megközelítési módot, amelyet a tradicionális humanisztika kirekeszt a diskurzusokból.

A továbbiakban a Domańska által *emancipatív*, és a Nycz által *elkötelezett humanisztikának* elnevezett irányzat szélesebb bemutatására teszek kísérletet. Ahogy már említettem, az új humanisztika nem illeszkedik az ún. tradicionális humanisztika kereteibe. Ez egy harcos, beavatkozó diskurzus, amely szeretne változásokat kieszközölni. Élesen kritizálja a fennálló szemléletmódokat, aktívan beleveti magát társadalmi – politikai kérdésekbe. Elsősorban az áldozatok helyzetével foglalkozik, innen származik egyik alaptétele: „az áldozat kiváltságos helyzetének felismerése”.¹⁹ Domańska egyik tanulmányában az „*affirmatív humanisztikáról*” beszél. Ebben az írásában olyan kérdéseket tárgyal, amelyeket fontosnak tart az új humanisztika jövőjének alakulásában. Az egyik ilyen fontos kérdés a hatalomról alkotott fogalmaink ártértékelése. Ennek értelmében azt javasolja, hogy a hatalomról mint potenciálról való gondolkodás kerüljön előtérbe, az ellenszegülés ne a hatalmi elnyomás ellenében jelenjen meg, hanem mint a hatalom specifikus hiányával szembeni ellenállás (itt például az autoritás hiányára, a hatalomba vetett társadalmi bizalom hiányára gondol). További fontos kérdés az egyéni és a kollektív egyén megerősítése, valamint olyan ideák kiépítése, amelyek nemzet-, rassz-, gender-feletti, sőt, fajok felett álló kapcsolatok megalkotására tesz javaslatot, valamint újjá kell építeni a közösségi érzést, a felelősségtudatot az élet fennálló feltételeinek megtartásáért.²⁰

Az új humanisztika távolodni látszik a posztmodernről. A posztmodern helyett, amely alapvetően negatív kategóriákban gondolkodik, úgymint: trauma, halál, apokalipszis, hallgatás, üresség, az új humanisztika megpróbál más, inkább pozitív kategóriákat felkínálni. Domańska egy helyen az új humanisztikát „utópiateóriának” nevezi, de gyorsan hozzáteszi, hogy nem olyan utópiákra gondol, amelyek a totalitárius rendszerekhez, vagy a *homo sovieticus* típusú ember létrehozásához vezetnek. Inkább egyfajta mikroutópiáról beszél, amelyek a közösségi, a szomszédos kapcsolatokra építenek.²¹ Domańska a posztmodern – vagyis az 1980-as és az 1990-es években a

¹⁹ O nowej humanistyce – Katarzyna Więckowska interjúja Ewa Domańskával, *Litteraria Copernicana* 2011/2, 220.

²⁰ Ewa DOMAŃSKA, Humanistyka afirmatywna, *Kultura Współczesna*, 2014/4, 117–118.

²¹ Ewa DOMAŃSKA, O zmierzchu postmodernizmu, krytycznej nadziei i o tym, co nam zostawiła Zagład, Ewa Domańskával beszélget Jacek Leociak, *Holocaust Studies and Materials* 2011/7, 507–508.

diskurzusok hangnemét meghatározó tendenciák– kiteljesedését az 1996–1998-as évekre teszi. Ilyen tendencia volt a posztstrukturalizmus, a dekonstrukció, a textualizmus, a narrativizmus, a pszichoanalízis stb. Azonban nem arról van szó, hogy ezek az irányzatok ne lennének továbbra is fontosak, sokkal inkább arról, hogy már nem ezek állnak az érdeklődés középpontjában. A posztmodern szimbolikus végét a World Trade Center elleni 2001-ben történt támadással szokták azonosítani. Baudrillard francia filozófus, a posztmodern egyik fő gondolkodója 2003-ban a *The Spirit of The Terrorism* című könyvében így írt a törésről, amelyet a támadás okozott: „A New York és a World Trade Center elleni támadás egy abszolút esemény, események anyja, egy tiszta történet, amely magában foglal minden olyan eseményt, amelynek soha nem szabadna megtörténnie.”²² A posztmodern természetes háttérbe szorulásához hozzájárult az is, hogy legnagyobb teoretikusai, akik a posztmodernt meghatározták, eltávoztak az élők sorából: Bourdieu 2002-ben, Deleuze 1995-ben, Lyotard 1998-ban, Derrida 2004-ben, Baudrillard pedig 2007-ben.²³

A posztmodern negatív metaforáitól azonban nehéz megszabadulni, viszont Domańska szerint nekünk pozitív fogalmakra, úgynevezett „kritikai remény”-re van szükségünk. A posztmodern által tiltott fogalmak, mint a felvilágosodás, az esszencializmus vagy az univerzalitás újragondolását, rehabilitálását kellene elvégezni. Domańska azonban rögtön megjegyzi, hogy például az univerzalitás fogalmának rehabilitálása nem azt jelentené, hogy visszatérünk az egy igazsághoz, valamely totalitárizáló vízióhoz, amely a nyugati kultúrát tekintené követendő példának, hanem egy olyan törekvést jelentene, amelyben megpróbálnánk összekapcsolni azt, ami lokális (partikuláris) azzal, ami globális.²⁴

Érdeemes még körüljárni a „kritikai remény” fogalmát, amely nem passzív, hanem aktív, cselekvő résztvevőt kíván meg. Domańska a következő példával világítja meg a fogalom jelentését: különbséget kell tennünk a „remélem, hogy eljön” gondolkodás, és az „ismerem őt, és tudom, hogy eljön” gondolkodás között. A második példában a remény azon alapul, hogy az egyén ismeri a másikat – szélesebb értelemben – a társadalmat. Ez a remény el akar érni egy célt, tehát mobilizáló, performatív aspektusa van. Az egyénnek tevékenyen működni kell, hogy a reményei beteljesüljenek, és nem passzív cselekvőként várni, hogy a reménytelen időkben a dolgok egyszer csak jóra forduljanak, mint ezt az első példa sugallja. Domańska ezen kívül olyan, a posztmodern által gyanúsán kezelt fogalmak aktivizálását szorgalmazná, mint az őszinteség vagy az eredetiség, amelyek a jövőre vonatkozó reflexiók kiindulási pontjává válhatnának. Elismeri, hogy a posztmodern negatív fogalmai, mint a fájdalom, a szenvedés, a melankólia, képezhetik a megismerés forrásait, azonban ezek helyett inkább pozitív érzéseket választana, mint például a szerelmet, amely energiaforrás-

²² Jean BAUDRILLARD, *The spirit of terrorism*, New York, Verso, 2003, 3–4.

²³ Ewa DOMAŃSKA, *Humanistyka afirmatywna*, 118–119.

²⁴ Ewa DOMAŃSKA, *O nowej humanistyce...*, 224.

ként működhet. Az identitás kialakításához pedig inkább energiára van szükség, semmint traumára.²⁵

Az afirmatív humanisztika pozitív értékeket kíván vizsgálni, elfordul az egocentrikus emberképtől, és a kollektív emberi és nem emberi individuum felé tekint. Fontosnak tartja a közösségi és az egyéni identitás megerősítését, az alanyt a tevékenység aktív résztvevőjeként kívánja felfogni, és nem passzív elszenvedőjeként. Az egyén vitalizálása is fontos feladat, mert mind fizikailag, mind pszichikailag megújulásra van szüksége.²⁶

Az új humanisztika még fiatal és viszonylag ismeretlen diskurzus, amely azonban egyre nagyobb teret nyer magának. Olyan új megközelítési módokat javasol, amelyeket a fennálló diskurzusokban nem találhatunk meg. Tudatosan távolodni akar a posztmodernről, azonban azt nem tagadja meg, mert – mint arra a tanulmány több része is rámutat – merít a posztmodern fogalomköréből. Domańska ezt megerősítendő Chris Masert idézi: az afirmatív humanisztika nem a negatívától akar elfordulni, csupán pozitív irányba kíván elindulni.²⁷ Az új humanisztika olyan holisztikus, integratív inkluzív tudományt kíván építeni, amely összekapcsolja a humán és a természettudományokat, és amelyben helyet kaphat az a radikális gondolat is, mely szerint nemcsak az ember léphet fel szerzőként.

---

²⁵ Ewa DOMAŃSKA, *O zmierzchu...*, 510.

²⁶ Ewa DOMAŃSKA, *Humanistyka afirmatywna...*, 128.

²⁷ I. m. 127.